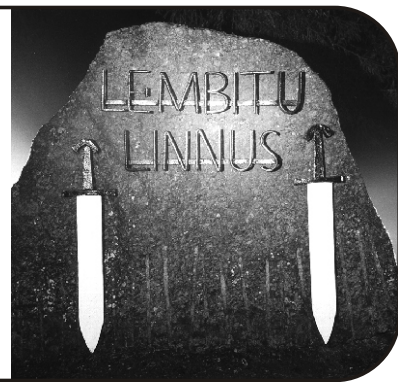

Suure-Jaani linna,
Suure-Jaani valla
ja
Olustvere valla
ajaleht

Nr 8 (65)
August 2005

LEOLE

AUGUST Anno Domini 2005

Suve keskpaik - augusti algus.

Algavad augustikuu mõnusalt sumedad ööd. Siiani on suvi pakkunud nii rammestavat palavust, kui jahedaid vihaseid päevi. Nagu Eestimaa suved ikka. Kord sulab teedel asfalt, järgmisel päeval aga tundub aknast vihmast ilma piiludes, et sügis on käes.

Kes on lihtsalt puhanud, kes reisinud, kes suvepäevi hoopis rahateenimiseks kasutanud. Viimaseks pakuvad võimalusi nii rohked suveüritused, turistid-puhkajad, kui korjamist vajavad põllusaadused.

Vahel tundub, et augusti saabudes on parim aeg suvest juba möödas. Paratamatult meenub, et augustile järgneb september ja läinud ta - suvi - ongi.

Ometi on ees veel paljud suveüritused ja õpilastel kuu aega suvepuhkust.

Suure-Jaani pikima traditsiooniga üritus - Järvepidu - saab sel aastal juba 45. Traditsiooniks hakkab kujunema ka sel suvel kolmandat korda läbi viidav Noorte Trompeti Suveakadeemia ning rukkimaarjapäeva kandis toimuv Põhja-Viljandi-maa eakate päev.

Augustikuu nimepäevadest.

Maire ja Mairi on seotud soome sõnaga, mis tähendab 'tore, meeldiv'. Maris on Maria ('ülev', 'valitsejanna' või 'kibe, mõru, tõrges') teisend.

Helger, Holger ja Olger on tuletatud muinasskandinaavia nimest, mis tähendas 'auväärne oda (mees)'.

Kalju ja Kaljo on tuletatud eesti sõnast 'kalju'.

Veera võib tähendada ladina keeli 'töeline, õige', vene keeli 'usk' või olla Veronika lühend. Veronika ja Veronika on tulenenud kreeka nimest Pherenike ('võidutooja'), tähendab 'ideaalselt püha' või 'töeline ikoon'.

Salme ja Salmi tähendavad eesti keeli 'väina neiu' (salm on väin).

Laine, Laina, Lainela, Laive ja Laivi on kõik tuletatud eesti sõnast 'laine', 'voog'.

Vaido on arvatavasti tuletatud mõnest muistsest eesti isikunimest. Vaigo ja Väiko on seotud eesti sõnaga 'vaikus'. Hiljar ja Hiljo on seoses soome mõistega 'tasane, vaikne'. Silvia, Silvi ja Silva on tuletatud ladina sõnast Silva ('mets'), seega tähendavad need nimed 'metsast pärinev'. Deboora tähendab kreeka keeli 'mesilane'. Imma tähendab muinassaksa keeli mesilast, Melita on kreeka keeles 'mesi'.

Laurits, Lauri, Lauro, Laur ja Laar pärinevad nimest Laurentius, mis tähendab ladina keeles 'Laurentiumi linna elanik' või 'loorberitega ehitu'.
Järg leheküljel 6

Pargipeo rongkäik

Vähe malt korra aastast täitub Olustvere lossipark „töeliste“ lossiprouade ja -härradega. Viimased kümme aastat. Iga aastaga üha enam ja enam. Segakoori „Lehola“ tublid lauljad ja dirigendid korraldavad siin juulikuu esimesel pühapäeval kogu pere pidu. Kui mõned aastad tagasi oli „peeni“ tualette, kübaraid ja päevavarje vaid väheste teemlaste seljas, siis teeb rõõmu, et aasta-aastalt on miljööle vastavalt riieuvate inimeste hulk kasvanud. Pikad kleidid ja kübarad on saanud Pargipeo lahu ta matuks kaaslasteks. Härradki kan-

navad aina sagedamini valgeid särke, suvisid kaubusid ja kaelasidemeid. Töelisel kaunis pilt lossipargi roheline taustal. Sel aastal soosis pidulisi ka ilmataat.

Eeskava pakkus traditsiooniliselt midagi pea igaühel: rahvatantsijad, tantsunaised, võimlejad Tallinnast, segakoor „Lehola“, operetiartistid, Kalev Saarva kitarrilaagri lapsed. Lastele pakkus tegevust kloun. Puhvet ja kehakinnitust lossi kokkadelt. Lisaks õnneloos Olustvere Maanaiste Seltsilt ja võimalus osta kodus küpsetatud sooja leiba.

Midagi jäi puudu ka. Lossiparki sobiks suursugune puhkpillimuu sika. Rohe-

Esinevad võimlejad Tallinnast

FOTOD: Leili Kuusk

Olustvere pargipeod ja taasavastamist ootav kultuur

Õnn pidavat seisnema piisiasjades - aga vahel ka nipsasjades. Me loeme raamatutest või vaatame telerist filme Roheliste Viilkatuste Anne'ist või tündelisi lugusid Avonleast, imetleme Viljandi kesklinna poe vaateakendelt rüüzide ja satsidega ehitatud mööblit, uurime vana-vanaemade aegseid roosidega kirjatud postkaarte, laulame seltskonnaga „Õrna ööbikut“, ega oska kõike seda seostada viktoriaanliku stiiliga. Stiili nimetus tuleb Inglise kuninganna Victoria (1837-1901) ajastust, Saksas kutsuti seda ka biidermeieriks. Iseloomulikeks tunnusteks on mugavad praktilised vor-

mid, heledad värvid, õudus, sage lillornamendi kasutamine, muusikas meeloodilisus ja rahvalikkus.

19. sajandi maailm oli täiuslik - kõik teadsid, mis on õige ja mis vale. 20. sajand on seda kindlustunnet tublisti kõigutanud, ent säilinud on alateadlik tung kunagise õnneaja järele. Üks osa sellest kultuurist baseerub liedertafel laulul. Seda on kaasajal teadlikult viljelenud mõned üksikud eesti meelelahutajad. Meenuvad laulu- ja mängukoor „Üks lust“, Tõnu Tamme ja Kaarel Kilveti kavad „Sinu ilusad sinised silmad“ ning „Kitarre käes ja mantel üle öla“ ning plaadistatud muu-

sikast Eesti Filharmoonia kammerkoori „Siin on ilus elada“. Selline muusika sobib Pargipeoga, mille teiseks muusikaliseks eelistuseks võiks olla puhkpillivalisid. Iidsete puude all võiks kõlada traditsiooniline, romantiline popsuv pargimuusika, mille vahele pikitaks avamänge, fantaasiad, popurriisid, marsse, kadrille ja polkasid. Pidul algaks, nagu tavaliselt, Olustvere lossi eest ringkäiguga, saatjateks laul ja pillimäng. Pidude arenedes võiksid lisanduda teisedki viktoriaanlikud meelelahutused, nagu kaarikuga hobusõidud, karkudel kõnd, mängutoosid, leierkastid, camera obscurad, laterna magicad, tummfilmid, krocket, lilleneidude lillekimbud ja üllatuskaardid. Sellise kultuurilise tegevuse vastu on inimestel püsiv huvi ja

seega oleks pargipidudele edaspidiseks kindlustatud roosa tulevik. On ju tore peatada hetkeks aeg, naudida kiirustamata stiilset ümbrust ja rõõmsat seltskonda.

Agnes Kurg
Olustverest

X Pargipidu Olustveres

luses kauni puhkpilliklassika saatel promeneerivatest inimestest võis aga kahjuks vaid unelda, kuigi selline meelepettepilt siin suurt fantaasiat ei nõudnudki. Et tasemel pillimehi ja orkestrit kaugelt otsida ei tule, siis loodan, et seegi puudujääk saab tulevikus likvideeritud. Võib-olla kuulub peo juurde ka väike meeleolukas oksjon, mis eelnevatel aastatel aset leidis.

Korraldajatel suur tänu ja jõudu järgmisteks aastateks!

Leili Kuusk

OMAVALITSUSINFO

Suure-Jaani Linnavalitsus 25.07.2005

Määrati majanduslikult raskest olukorras olevatele kodanikele toimetulekutoetusi neljale perele kokku 4 932.- krooni;
Maive Rõõmussaar'ele väljastati kirjalik nõusolek Kõleri 26 kinnistule kuuri ehitamiseks;
eraldati reservfondist 1 000.- krooni Eesti Looduskaitse Seltsi Suure-Jaani jaoskonnale osalemiseks ülevabariigilisel kokkutulekul, 1 500.- krooni Viljandi Spordikoolile Rauno Raid'i osalemise kulude katteks Göteborgis toi-

muval jalgpalliturniiril Gothia Cup 2005.

Suure-Jaani Vallavalitsus 21.07.2005

Suure-Jaani vallaelarvesse riigieelarvest laekunud vahenditest määrati toimetulekutoetust üksi elavatele isikutele ja perekonnale, kelle kuu netosissetulek on alla kehtestatud toimetulekupiiri, 21 625.- krooni;
määrati hooldusvajadusega isiku hooldamise eest hooldajatoetusi;
toetati Janar Soolo osalemist Eesti Eriolümpia Maailmamängudel, mis toimuvad 06.09.-12.09.2005

Belgradis, Eesti Looduskaitse Seltsi Suure-Jaani Jaoskonna liikmete osalemist ülevabariigilisel kokkutuleku, mis toimub 30.-31.07.2005 Rääpinas ning Seltisingu Kukupai poolt augustis korraldatavat õppereisi Sigastesse.

Olustvere Vallavolikogu

Kinnitati Olustvere valla 2004. a eelarve täitmise aruanne;
võeti vastu Olustvere valla Jäätmekava 2005.-2009. a; kinnitati osaliselt vaba põllumajandusmaa kasutusvaldusse saajate nimekirja; määrati vaba põllumajandus-

maa maatükkidele, kus on kasutusvaldusse saamise avalduse esitanud mitu isikut, kokkulepete sõlmimise ja volikogule esitamise tähtajaks 05. august 2005. a kõigi kokkuleppemenetluste puhul;
anti tüürile Gerli Oppele korter Olustvere alevikus Keskuse 3-9 ja Rauno Närvanenile korter Olustvere alevikus Päikese 4-3.

Olustvere Vallavalitsus

Olustvere vallaelarvesse laekunud vahenditest määrati toimetulekutoetust 32 175.- krooni üksi elavatele isikutele ja perekonnale, kelle kuu netosissetulek on alla kehtes-

tatud toimetulekupiiri; nimetati Kärevere prügila sulgemistöõde teostajaks OÜ Rame;
maikuus maksti hooldajatoetust 9 780.- krooni vastavalt "Hooldajatoetuse taotlemise, määramise ja maksmise korra" §11 "Hooldajatoetuse maksmine";
lubati FIE Rein Eigeril läbi viia 13.augustil Täaksi karjääris mootorrataste mäkketõusu võistlus;
eraldati reservfondist Eesti Ema monumendi püstitamise tööriühmale 1 000.- krooni toetust Võrru Eesti Ema monumendi püstitamiseks.

Välireklaami piiramine vabastab kodaniku tüütust propagandast

Välireklaami piirava seaduseelnõu vastuvõtmine, mis keelab aktiivse agitatsiooni 40 päeva enne valimispäeva, viis Eesti valimisi silmas pidades uude ajajärku. See ajajärk on oma olemuselt euroopalikum ja demokraatlikum, sest taolised piirangud enne valimisi on enamus Euroopa riikides juba kasutusel.

Minu arvates on see igati mõistlik samm. Erakondade kulutused valimiskampaaniatele on viimasel ajal tekitanud avalikkuses palju diskussiooni. Need on õigustatud etteheited ja mõni ime, et välireklaami üleüldiselt on tekitanud inimestes vastumeelust. Eesti valimiskampaania kulud on mahult näiteks suu-

remad kui Soome erakondade vastavasisulisel kulud. Teadagi on Soome suurem oma territooriumilt ja rahvaarvult. Ja kui nüüd siia lisada veel tõsiasi, et erakonnad saavad üsna suurt toetust riigieelarvest ning kaudselt maksab reklaami kinni ikkagi maksu- maksja, muutub asi veelgi nutumaks.

Piirangud kaitsevad kodanikke

Siiski tuleb rõhutada, et ega valimisreklaam selle pärast veel kuhugi kao. Välireklaami piiramine tähendab, et puutumata jäetakse trükiajakirjandus, raadio ja televisioon. Samuti võib jätkuvalt oodata naeratavate poliitikute klantspilte oma postkasti. Siinkohal võib tekkida õigustatud küsimus, et miks piiratakse just välireklaami. Kuid just seepärast, et koju saabuvat otseposti saab igaüks keelata oma postkasti

panna. Piisab avalduse tegemisest postiasutusele või asetada vastav kleebis oma postkastile. Tele- ja raadio- reklaami ajal saab aga edukalt vahetada kanalit. Seega on erinevate meediumite puhul võimalik neid mitte vaadata, kuulata või lugeda. Kuid linnas liikuda viisil, et pigistad reklaami nähes silma kinni, on ilmselgelt raskendatud. Seetõttu on loogiline, et piirangud tuleb seada asjadele, mille eest inimene ennast ise kaitsta ei saa. Ja seni on enne valimisi linnakodanikke tüüdanud igal nurgal laiutav propaganda suurte valimisplakatite näol.

Välireklaami piiramine on üks samm, mis võiks poliitikut taas rahvale lähemale tuua. Erakonnad peavad nüüd rohkem pingutama, et oma sõnumiga inimesteni jõuda, näiteks korraldama

rohkem avalikke debatte, kus kõik linnakodanikud saavad poliitikutelt vahetult oma küsimustele vastuseid nõuda. Piltlikult öeldes peavad poliitimed ja -naised plakatilt või posti otsast rahva hulka astuma. Paljude erakondade kohta võib kindlasti öelda, et antud seaduseelnõu vastuvõtmine on neile antud võimalus. Väiksema eelarvega erakonnad ei saanud endale lubada tohutut koguses suuri plakateid 9-korrukseliste majade külgedel. Nüüd on vähemalt välireklaami seisukohalt erakonnad niiöelda ühe pulga peal. On ju loogiline, et nendel erakondadel, kellel on rohkem raha, on propagandavõimalused suuremad nende ees, kellel seda raha lihtsalt pole.

Reklaam annab eelise

Antud piirangute vastu võtmine ei tähenda, et rahvas oleks loll ja ei saaks propa-

gandavõtetest aru. Siinkohal tuleb rääkida mitte rahva tarkuse astmest, vaid reklaami mõjust inimese psühholoogiale. On üsna selge, et inimesed ostavad pigem seda kaup, mida aktiivselt reklaamitakse. Vastasel juhul oleks kõige tavalisem nurgatagune hamburgeriputka sama edukas kui McDonalds või Hesperburg.

Seega on välireklaami piiramisega olulist eesmärki. Erakondadel on nüüd teatud mõttes võrdsemad võimalused oma sõnumi edastamiseks. Ja kõige silmatorkavam muutus on see, et kodanik saab rahumeeli liigelda ilma, et tema vaatevälja koormaks plakatite ja klantsfotode tüütu propaganda või bussipeatuses oleks sõidugraafik mitmekordse plakatilasu varju kadunud.

Jarno Laur

Tüli Euroopa raha pärast mõjutab maakonna tulevikku

Euroopa Liidu eelarve üle käivad vaidlused pole Inglise peaministri Tony Blairi ja Prantsuse presidendi Jacques Chiraci erakähmlus. Neist vaidlustest sõltub Eesti põllumehed rahakoti paksus ja enamike omavalitsuste areng.

ELi eelarvest tulevaid tänava pea kõik meie põllumajandus- toetused, enamus veepuhastuse, kanalisatsiooni ning joogiveetrasside ehituskuludest, aga ka suur osa koolitus- ja ettevõtlusabist. Ajavahemikus 2007-2013 loodab Eesti liidu eelarvest saada 80 miljardit krooni.

Eelkõige Prantsusmaa ja Ühendkuningriigi vahelisest kaikkavaldamisest sõltub see, kas me saame loodetud raha kätte ja kuidas toetused jaotuvad. Kui eelarvevaidlused kõvasti venivad, siis on näiteks tõenäoline, et liidu eelarvet kärbitakse ja Eestile võib krooni oodatust vähem. See on kaotus 1 000 krooni iga elaniku kohta aastas.

Linna ja maa vastasseis

Kui jääb peale peaminister Tony Blair, siis läheb eurora- ha rohkem linnadesse ja vähem maale.

Suurbritannias on talunikke alla 2 protsendi rahvastikust ja põllumajanduse osatähtsus riigi kogutoodangus veelgi väiksem. Seetõttu maksavad inglased igal aastal, mil 40 protsenti ELi eelarvest kulub maaelule, ühiskassasse kümneid miljardeid kroone rohkem kui tagasi saab. Miinus oleks veel suurem, kui peaminister Margaret Thatcher poleks 1984. aastal välja kaubelnud tagasimakset, mida tehakse vaid Suurbritanniale.

Inglased tahavad seetõttu vähendada ELi eelarves põllumajanduse osa ning suunata see teaduse ja tehnoloogia arendamiseks.

Eesti valitsus on Euroopa Liidu eelarveküsimuses oluliste valikute ees. Ühest küljest on põllumajanduse osatähtsus meil Euroopa keskmisest suurem. Kuid teisalt on Eesti valitsuste lipukirjaks juba pikka aega olnud uued tehnoloogilised lahendused. Alates e-valitsusest ja lõpetades ID-kaardiga.

Kaldun ka ise nõustuma Tony Blairiga, sest on ilmselge, et just uued tehnoloogilised lahendused määravad Euroopa koha konkurentsis Ameerika ja Aasiaga. Idee mitmekordistada ELi eelarves teaduse, hariduse ja koolituse raha, on õige.

Kuid see ei pea tähendama põllumajanduse hääbumist.

Valik ei ole maaelu kadumise ja konkurentsivõimelise majanduse vahel. Euroopa Liit peaks eelkõige piirama suhru- ja tubakatootmise toetusi. Samamoodi tuleks ette võtta riis, mille kasvatamiseks makstavad toetused ületavad mitmeid kordi valmistoodangu väärtuse.

Eesti põllumees ärgu kartku

Eesti põllumees ei tohi eelõeldust heituda. Kuigi Tallinn võidab kaasaegsemast eelarvest enam, ei pruugi meie maakonnad jääda kaotajaks. Pean ainuvõimalikuks, et meie põllumeeste ja kalurite sissetuleku kasv jätkub. Lepiti ju liitumiskõnelustel kokku üleminekuperiood, mille kohaselt meie põllumehed said mullu 55 protsenti oma ELi kolleegide otsetoetustest ja see summa kasvab 100 protsendini alles 2011. aastal.

Tasub märkida, et meie teraviljatoetused ühe hektari kohta on seni samuti Euroopa ühed madalamad kui mitte kõige madalamad - jäädes näit eks prantslastel alla kaaks korda. Sellistes oludes konkurentsis püsimine näitab meie põllumeeste oskust ja visadust ning lubab neil kindlalt tulevikku vaadata.

Järg leheküljel 7

Sõprussuhted laienevad Poola

21.-23. juulil oli Suure-Jaanis Poola linna Hajnowka delegatsioon koosseisus: volikogu aseesimees Irena Siegien, aselinnapea Bazyl Stepaniuk, linnasekretär Mirosław Awksentiuk ja volikogu kantslei juhataja Halina Stepaniuk. Hajnowka on saetööstuse juurde tekkinud ja 54 aasta eest linnaõigused saanud linn Podlasies, 230 kilomeetri kaugusel Varssavist, Valgevene piiri lähedal. Elanikke on 25 000. Meie huvi

võiks muu hulgas pälvida linnas korraldatav kirikumuu- sika festival.

Suure-Jaani tuldi sõprussuhteid looma. Esimene külaskäik oli lühike, mistõttu jõuti Suure-Jaaniga vaid põgusalt tutvuda. Ühel päeval käidi maakonnalinnas Viljandis, kus toimus kohtumine ka maavanema kohuseid täitva Tõnis Kortsuga.

Suure-Jaanist võeti Hajnowkasse kaasa sõpruslepingu eelnõu. Loodetavasti jõutaks lähemal ajal lepingu allakirjutamiseni.

Leili Kuusk

Suure-Jaani linnaape Ülo Kõst ja volikogu esimees Priit Toobal koos Poola külalistega Viljandis maavanema juures. FOTO: Leili Kuusk

ELO suurlaager 2005

25.-28. juunini toimus Lääne-Virumaal Karepal viieteistkümnese noorteühenduse ELO vabariiklik suurlaager. 500 laagrilise seas oli ka 28 Olustvere klubi elokat. Laagriprogramm oli tihe ja sisukas, sisaldades nii spordi-, laulu- ja tantsuvõistlusi kui ka mitmete ansamblike esinemisi õhtuprogrammides. Kui avaõhtuks planeeritud ELO sünnipäeva tähistamist suutis vihm veidi rikkuda, siis

edaspidi ei lastud end hoovihmast ega mere ääres tormimöötu paisunud tuulest heidutada. Tuleb au anda vapratele lastele, kes ei peljanud ka külma merevette hüpata, sest ujumine oli üks mini-triatloni aladest. Meie lapsed olid seal ülimalt edukad - Egle Pesti ja Karoliina Koovit võitsid oma vanuseklasside arvestuses, Juuli Kukkk saavutas 2. koha. Individuaalaladel oldi edukad veel onu Uno ristsõnavõistluses (Liis Uustal 2. koht), nooleviskes (Egle Pesti 3. koht) ja rendzus (Rauno Kulla 7. koht). Et piirkonnas on juba mitu aastat treenin-

guvõimalusi pakkunud korvpalli- ja võrkpallikool, polegi väga üllatav, et neil aladel läks olustverelastel hästi - tänava korvpallis saavutasid poisid 1. ja 3. koha, tüdrukute võistkond võitles end 2. kohale; rannavolles saavutasid tüdrukud 1. ja 4. koha, poisid 5. ja 6. Igati tubli oli ka rahvastepalli 4. koht nooremate arvestuses. Kõieronija päeval toimunud seiklusmäng polnud just kergete killast, sest kaardi järgi orienteerudes tuli väga pikal võistlus tras sil kontrollpunktides päris keerulisi ülesandeid sooritada. Olustvere elokat olid ainsad,

kes kogu võistlusmaa joostes läbida suutsid ning saavutasid nii 5.-7. kui ka 8.-9. klassi arvestuses esikoha. Vaprad seiklejad olid Liis ja Alan Uustal, Mari Ronimois, Sille ja Lisan Tuuling, Merilin Ailt, Rasmus Mitt, Kaspar Lindeman, Sten Ojavee, Harvis Mill, Egle Pesti ja Kerly Papp. Võistkondlik rendzuturniir lõpetati hinnatava 2. kohaga, teatevõistluses oldi neljandad, viktoriinis seitsmendid. Lauluvoistlusel esines aga Olustvere tüdrukutebänd „Error“ Kalev Saarva juhendamisel nii suurepäraselt, et ürii arvas tegu

olevat professionaalidega ja nii anti Mari Ronimoisile, Egle Pestile, Anu Saarvale, Anna Ansmiile ja Liis Uustalile eripreemia. Suurlaagri lõpetamisel selgus, et Olustvere ELO klubi saavutas üldkokkuvõttes 1. koha. Klubi kuraatorina tänan kõiki lapsi, kes tööpoolest ülitublid olid, häid abilisid Heli Alliksaart ja Kalev Saarvat ning meie Olustveres suurepärase vastuvõtu korraldanud Mati Adamsoni ja Arnold Pastakut.

Aino Viinapuu

Noorte särtsakas suvi

Et kaks kuud suvest on läbi, on läbi ka suur osa piirkonna noortele mõeldud suvelaagritest ja -üritustest. Võib kohe ette ära öelda, et kõigest kirjutada pole võimalik ning ka kõigi nende heade abiliste üleslugemine, kes noorte suve mõnusaks muuta on aidanud, läheks liiga pikale. Allpool on vaid mõned marginaalsed märked tehtust.

Suve avalöök nii otseses kui kaudses mõttes toimus seekord lastekaitsepäeval, 1. juunil Paala jalgpalliväljakul, kus kohalike noorte võistkond mängis Suure-Jaani vallavolikogu liikmete vastu. Täiskasvanutel tuli seekord noorte paremuse tunnustada, sest kuigi 1 värav suudeti lüüa, ei suudetud tõrjuda 4 noorte löödud väravat. Lõppresultaat 4:1 noortele.

7-11-aastastele lastele mõeldud puhkelaager on muutunud nii populaarseks, et sel aastal korraldati neid koguni kaks ja ikkagi tuli osale soovijaile kohtade puudumise tõttu ära öelda. Vanaõue puhkebaasis toimunud laagrite programmid 60 lapsele sisaldasid kanuamatka, kõieronimist, seiklusmänge, esmaabikursust, laevasõitu Viljandi järvel, päevast lustimist Vembu-Tembumaal, sportmänge, laulu, tantsu ja veel palju muud. Rõõmsad olid nii lapsed kui ka kasvatajad, sest ilmad olid ilusad, seltskond vahva ja tegutsesime lusti piisavalt. Suur tänu kõigile piirkonna omavalitsustele, kes leidsid lisaraha teise puhkelaagri korraldamiseks! Aitäh laagriülematele Anneli Kundlale ja Aino Viinapuule ning kasvatajatele Merit Varblasele, Sirli Mändulile ja Janely Leemetsale.

Esmakordselt toimus sel suvel tennisekooli suvelaager, kus talvel õpitud oskusi said lihvida treener Reet Mutso õpilased. Väikesed tennisistid olid igati tublid ja harjutasid usinalt, laagri lõpus korraldati omavaheline turniir.

Töölaagris „Noortelt noortele“ osalejad ehitavad Kootsis korvpalliplatsi FOTOD: Erakogust

Kaks juulinädalat möödus 74 noorel töö tähe all, sest 6 rühma panid oma käed külge heakorratöödel, spordiobjektidel, kuuseistikuid rohides, puid ladudes ja rendzu EMI ette valmistades. Ei saa märkimata jätta, et noored töötasid usinalt ning teenisid oma palga auga välja. Rühmajuhitide hinnangul suudeti väga palju ära teha, rohkemgi, kui loodetud.

15.-20. juulini toimusid Sürgaveres rendzu Euroopa meistrivõistlused noortele. Roots, Venemaa, Poola ja Eesti 45 noort rendzumängijat käisid ekskursioonil Olustvere lossis ja Soomaal ning võistlesid lisaks mõtlemängule paljudes erinevates sportmängudes. Suurim ja ka edukaim oli Jaroslavl oblasti delegatsioon, eestlastest pälvivis meistritiitli vaid üks osaleja - Tunnet Taimla. Rahvusvahelise Rendzu Föderatsiooni president Peter Jonsson jäi võistluste korraldusega igati rahule, tänades mõnusa atmosfääri ning sõbraliku ja meeldiva vastuvõtu eest. Ühtlasi andis ta teada, et föderatsioon on huvitatud 2008. aastal toimuvate noorte rendzu maailmameistrivõistluste läbiviimisest Suure-Jaani piirkonnas. Suur tänu kõigile esinejaile - Greete Jänes, Mihkel Suurpere, Anna-Kaisa Adamson, Madis Soopa, Ave Saarva, Anu Saarva, Liis Uustal, Mari Ronimois, Egle Pesti, Anna Ansmitt, Kalev Saarva, Mait Reimann ning korraldajaile -

Arne Miilen, Mati Adamson, Aino Viinapuu, Jaanus Sass, Raissa Kravtsova, Allar Pähn, Merit Varblane, Eha Sepp. Täname toetuse eest Viljandimaa Kultuurkapitali, kelle rahalise abiga saime väliskülalistele tutvustada oma piirkonna kultuuriloolisi paiku.

Rendzu Sürgaveres toimunud euroopa meistrivõistluste meister Tunnet Taimla

Jalgpallilaager on meistrivõistluste sügisringi treeninglaager. Sel aastal oli D-vanuserühma treeninggruppi lapsi piisavalt, kuid B-konndise noori oli paraku üllatavalt vähe. Lisaks kahele treeningule päevas käidi ka bowlingut mängimas, lustiti Vembu-Tembumaal ning veedeti õo Sürgavere spordihoones. Peatreener Sergei Vassiljev jäi poistega väga rahule, loodetavasti õnnestub algavatel meistrivõistlustel samuti head mänguvormi näidata.

Äsja lõppenud korvpallilaager paistis silma suure osalejate arvuga ning märkimist väärib ka laste professionaalne suhtumine lemmikharrastusse. Korvpallikooli treene-

rid Eero Metsvahi ja Mart Saar ning külalistreenerid Audentese ülikooli noortetreener Alar Varrak ning Eesti koonndise mängija Gregor Arbet jagasid noortele korvpallitarkusi pingelistes treeningutes, mis nõudsid head füüsilist vormi ja tugevat taht. Võisteldi veel ka sõudeergomeetrial, sportõhupüssi laskmises, sulgpallis, paintballi turniiril, viktoriinis, tänavakorvpallis. Laagri lõpetamisel sai iga osaleja kingiks korvpallikooli logoga tassi. Nagu igas laagris, sulatas ühine tegutsemine, grilli- ja saunaõhtud ning ööelu noored mõnusaks seltskonnaks. Paraku on igas meepotis ka tilk tõrva ja nii jäi häirima mõne noore suhtumine, kelle sooviks on vaid saada, ise midagi vastu andmata. Ühe laagri õnnestumiseks on väga palju vaeva nähtud ja on lihtsalt väga kurb kuulda suhtumist „ei viitsi“. Õnneks käib see väike ääremärkus üksikute kohta, enamuses olid aktiivsed ja teotahelised noored. Parimaks korvpallikooli tulemuseks saab pidada Audentese ülikooli treenerite soovi näha meie noormängijaid nende juhendatavates esindusmeeskondades Tallinnas. Sügisel tuleb tõsiselt tegeleda võimaluste leidmisega, et koostööplaani realiseeruksid ning meie töökatel ja andekatel noortel oleks stiimul edasiseks.

Hetkeseisuga on suvist tegevust pakutud 320 noorele, lisaks on väga aktiivne külastatavus olnud Sürgavere noortekeskuses, rääkimata kõigist üritustest-ettevõtmistest, mille taga on õpetajad, ringijuhid, lapsevanemad, noored ise, kes siinkohal mainimata jäid. On väga hea meel tõdeda, et suhtumine spordi- ja noorsootöösse on viimasel ajal tunduvalt meeldivamaks muutunud. Paljud pakuvad ise oma abi, nii mõnigi toetab kasvõi hea sõnaga. Arusaamine, et ühiselt suudetakse muuta oma elukeskkonda paremaks ning kasvatada tubluid, tragisid ja toimetulevaid noori, peab jõudma igapäev.

Mati Adamson

LUGEJA KÜSIB

Mida peab tegema, kui pension ületab 3 000.- krooni?

Pensionärid, kes ei tööta, kuid kelle pension ületas juulikuus 3 000.- krooni, on õigus taotleda lisaks pensioni 3 000.- kroonile tulumaksuvaba miinimumi, mis käesoleval aastal on 1 700.- krooni.

Selleks, et jalavaeva vähendada, võib alljärgneva süga avalduse saata pensioniametisse posti teel. Aadress:

Pensioniamet
Vabaduse plats 6
Viljandi 71020
„Sotsiaalkindlustusamet“
Tartu Pensioniamet
Viljandi osakond

Nimi
Isikukood
Elukoht

Avaldus
Palun minu pensioni maksumisel arvestada täiendavalt tulumaksuvaba osa 1 700.- krooni kuus.

Kuupäev
Allkiri

Muretsema ei pea need pensionärid, kellele makstakse tervislikust seisundist tulenevalt **lisaks pensionile puudega isiku toetust, need summad ei kuulu kokkuliitmisele**. Näiteks, kui sügava puudega isiku pension on 2 600.- krooni ja talle makstakse puudega isiku toetust 640.- krooni, siis puudega isiku toetust ei liideta pensioniga ja saadav pension ei kuulu tulumaksustamisele.

Aave Toomsalu
Suure-Jaani linna
sotsiaalnõunik

Perepärimusi Suure-Jaani ja Tääksi kandist

Koguja MINNA RÄTY (10-a) (Suure-Jaani Gümnaasium) Vestlesime Ängi külas Kooli talus minu toas õhtupoolikul.

Küsitlesin Ene Lippust, kes on mulle vanaonu tütar. Jutt on tema isast Lembit Sovast - Jutu esimene osa 30 a tagasi, jutu teine osa 10 a tagasi.

See on põnev ja kurb lugu.

Küüditamise hirmus nime muutmine

Paistu vallas Kõrvi talus elas noor peremees August Sova. Ta kosis endale naiseks Suure-Jaani vallast Kooli talust Eeva Soolo. Neile sündisid lapsed Lembit, Endel, Linda, Toomas. Kuna nad olid tublid eestlased ja kõvad töötajad, küüditati nad Siberisse. Lembit jäi maha, kuna ta õppis Olustvere Põllumajanduskoolis. Vene võim otsis teda taga ja tahtis teistele järele saata. Mu isa sai naabervalla tuttava passiameetniku käest uue passi võltsitud perekonnanimega Soova. Kogu nõukogude aja õnnestus ennast varjata, kuigi käis mitu korda Pagari tänaval ülekuulamisel. Eesti Vabariigi taasiseisvumisel sai isa õige nime tagasi.

Koguja KREETE MÄGI (11-a) (SJK)

Jutt on räägitud Rääka külas Liivakingu talus.

Jutustajaks on minu vanaisa Jüri Mägi. Kohanimed on kirjutatud kuulmise järgi.

Minu vanaisa käis II maailmasõjas

Minu vanaisa Jüri Mägile tuli 16. augustil 1944. a käsk tulla Viljandisse kogunemispunkti. Sinna viis teda tema õde Linda Mägi hobusega. Vanaisa oli siis 18-a poiss ja teda võeti Saksa sõjaväkke. Viljandist saadeti neid edasi Tallinnasse Kloogale õppe-laagrisse. Peale laagrit pandi neid öösel 23:00 Paldiskis laeva peale ja algas teekond Saksamaale. Enne nende laevamaale oli just pommitatud teisi laevasid, meri oli igasuguseid esemeid ja asju täis. Sõit kestis 2 päeva.

Saksamaale jõudes pandi neid kõigepealt taludesse tööle ja siis viidi kõik eestlased õppelaagrisse. Seal olevat ol-

nud juttude järgi koos 25 000 meest. Selle koha nimi oli Neuhammer. Sinna jõudmiseks pidid nad teed läbima jala ja parvega. Laagris oli vanaisa 45. aasta jaanuarini. Seal viidi nad rindele Opeli (Poola linna) alla. Vanaisa sai rindel olla nädal aega, kuna oli külm ja tal polnud õigeid jalanõusid jalgas, siis võttis külm tal ühe jala varbad ära. Saabas oli jala ümber ära külmunud ja ei tulnud enam jalast ära. Ise tuli tal käia veel paar kilomeetrit ambulantsini. Seal oli valves ainult velsker. Tal kästi panna saabas koos jalaga ahju, et saaks saapa kätte. Kui saabas oli kätte saadud, siis ta varbaid enam ei tundnud. Selleks, et ta saaks öösel magada, anti talle klaasitäis viina. Jalgade ümber pani vanaisa kampsuni. Edasi viidi teda veel mitmesse kohta ja kogu aeg pidi ootama operatsiooni. Jalg mädanes juba ja muutus siniseks. Lõpuks jõudis Altenburgi (13. märtsil), seal opereeriti tal varbad ära. Marlisidet see aeg ei olnud saada ja jalgade ümber pandi paber. Peale operatsiooni olid vanaisal valud, üks valuvaigistav süst tehti talle. Haiglas olles pommitasid linna ameeriklased. Üks suurt kasvu saksa mees võttis mu vanaisa iga kord sülele ja tassis ta varjendisse. 15. juunil 1945 viidi vanaisa haiglast ameeriklaste vangilaagrisse, öeldi, et seal vaadatakse mehed üle ja saadetakse koju. Kuna minu vanaisal oli kaenla all saksa veregurpi märgijalg, siis teda ei lubatud ära. Septembris sattus ta prantslaste vangilaagrisse. Tuli olla lageda taeva all ja väga vähese söögiga. Linna nimi, kus nad olid, oli Epinal. 4. oktoobril viis venelane nad seal omakorda Metz'i linna, kogunemislagerisse. Seal algas tasapisi kojusõit. Sõit kestis kokku 2 kuud.

Riia linna jõudes otsis vanaisa lõhna peale üles leivakombinaadi ja üks hea inimene andis talle ka leiba.

Peale pikki ekslemisi jõudsid nad Tammsalusse, sealt Türi, siis Võhmasse ja sealt oma koju. Kodu jõudis ta jõuludeks. Läbi akna nägi ta, et ema Elizaveta soojendas kartuleid ja pani peale piima. Midagi nii head polnud ta elus ei ennem ega ka pärast söönud.

Vanaisa arvab, et ta on õnne-

lik inimene, kuna ta jäi sõjas ellu. Ellu jäi ja sõjast tagasi tuli ka tema vend Paul Mägi. Oma vennaga kohtusid nad ka Saksamaal sõjasolles.

Koguja MARILI LUUKEN (10-a) (SJK)

Jutustas Ülo Vohnja (67-a) Tallinnas.

Minu vaarisa - riigireetur.

Arreteeriti ta 1947. a 4. septembril ja mina olin 3. klassi poiss. See juhtus nii, et öösi klopiti ukse taga ja tuli, ma ei mäleta mitu meest ... üks oli miilitsaohvitser, raudteemiilits ja siis oli tal ikka mitu püsimeest kaasas ja pidi olema passikontroll. Kontrolliti passe ... üldiselt oli emal (vaar-emal Johanna) ja isal (vaar-isal Richardil) kõik korras. Ja isal oli kingsepatööstus ja tal oli neli selli, töömeest siis ja üks ööbis meil ning sellel ei olnud passi, ei mitte midagi ja tema jäeti rahule ja öeldi isale (Richardile), et teil on passiga mingi jama, viidi kaasa. Ning meil oli korteris üks lendur. Kuusikul oli ju vene sõjaväe lennuväli. Ta oli Nikolai Selentjev. Ta ütles küll, et seda arreteerimist ei peaks toimuma. Aga miilitsaohvitser ütles, et ta on julgeoleku leitnant ja lennuväe kapten on tema jaoks käbi. Järgmisel päeval oli Nikolai uurinud lennuväebaasi komandöri kaudu, kus isa oli kinni hoitud. See oli siis Rapla jaama ait. Siis sõitsin jalgrattaga veel sinna jaama. Vaatasin ringi ja siis nägin, et isa oli akna peale tulnud. Ja siis olin seal nii kaua, kuni see rong, millega ta ära viidi, see juba tuli. Kui teda rongi viidi, sain temaga rääkida. Pärast seda nägin ma teda kaheksa ja pool aastat hiljem.

Kirjasaatmine oli keelatud, aga toidupakke lubati saata. Varsti tekkis toidupakki kirjakott. Mis see oli? See oli kaerahelbekott, kuhu peideti kiri, mis oli väga väikeseks kokku keeratud. Algul pani sinna vaarema ka raha, kuid mõne aja pärast vaarisa kirjutas, et raha pole vaja saata. Ta saatis ise raha. Teda abistas üks vangivalvur, kelle naisele vaarisa tegi karusnahksed saapad. Vaarisa oli suure vildiparandustöökoja vanem. Selles töökohas oli nii poolakaid, lätlasi, eestlasi ja mõni venelaneigi.

Kohus määras talle kümme aastat vangilaagrit ja viis aas-

tat asumist. Stalini surma tõttu vähendati isa karistust.

Koguja KÄROLYN KOIK (10-a) (SJK)

Küsitles Helju Leisneri, neiupõlvenimega Helju Miralda Kõõra (sünd 1925) Tartumaal Kambja kihelkonnas. On minu emapoolne vanaema.

Pärimus kirja pandud Helju isiklike mälestuste ja nende juttude järgi, mida tema isa talle hiljem oli rääkinud.

Õpetlik lugu ajaloost, millest laps saab teada, mis tema vanavanavanatega on juhtunud.

Küüditamine 1949

Helju elas oma õe, kahe venna ja vanematega Kambjas Tartumaal. Neil oli heal järjel talu, milles nad kõik tööd tegid. Neil olid ka mõned sulased suvisel ajal abiks. Oli 1949. a varakevad. Neid oli hoiatatud, et tulemas on küüditamine. Heljul oli endine klassivend vallamajas ametnik ja nad said hästi läbi. Tema hoiataski, et nende pere on küüditavate perekondade nimekirjas ja soovitas neil kodust ära minna. Kuna Helju isa oli väga kindlameelne inimene ja arvas, et tema pole midagi halba teinud, jäid nad siiski kohale. 25. märtsil sõitis veoauto õuele, peal sõdurid ja kaasas valla esindaja. Anti käsk, et Oskar (Helju isa), võib kaasa võtta niipalju asju, kui käes kanda jaksab ja peab koheselt kaasa tulema. Rohkem kedagi kaasa ei võetud. See Helju klassivend hiljem rääkis, et oli saanud teised nimekirjast ära kustutada, aga Oskari ei õnnestunud, kuna tema peale olla olnud uuemaasaajatelt kaebus. Millest pärast kaevati, ei teadnud ta öelda. Oskar viidi Tartu raudteeteejaama, kus seisis ees terve pikk rodu kaubavaguneid. Rahvas aeti vagunitesse. Mehed, naised ja lapsed pandi erinevatesse vagunitesse. Vaid väikesed lapsed ja päris beebid olid jäetud ema juurde. Seejärel oli sõit lahti läinud. Enne Siberisse jõudmist surid paljud ära, eriti beebid ja vanemad inimesed. Oskar oli kuulutatud kulakuks, ta saadeti Siberisse, karistus ajaga 15+5 aastat. Osa sellest oli ta olnud vangilaagris. Tema talu võeti ära ja tema perekond, kes maha jäi, aeti omast ko-

dust välja. Talus oli elanud hiljem mitu perekonda, kellest päris paikseid ei saanudki. Mõned aastad hiljem oli talu maha põlenud. Oskar sai Siberist tagasi mõni aeg peale Stalini surma, kui talle anti armu.

Mina arvan, et see on väga kurb lugu.

Koguja LIIS LOHU (12-a) (Tääksi Põhikool)

Selle loo kuulsin ma oma vanavanaisa käest mõned aastad tagasi, kui ta veel elas.

II maailmasõja algusest, Kuramaa lahingust ja pärast sõja lõppu olevast ajast

Minu vanavanaisa oli sõja algul veel 17-aastane poisike ja tema eluunistuseks oli saada lenduriks. Ta oli väga suure pere laps. Nende peres kasvas 8 venda ja 2 õde, praeguseks on neist alles ainult 2 õde ja 1 vend.

Selleks, et saada lenduriks, pidi vanavanaisa käima päevast päeva taludes sulaseks. Maksti küll vähe, kuid ta suutis selle tööga endale veidi raha kõrvale panna, et minna venemaale lennukooli. Plaanid jäid aga teostamata, kuna tuli sõda ja vanavanaisal tuli minna hoopis sõtta. Ta sõdis sõjas vene poolel. Üheks raskemaks lahinguks pidas ta Kuramaa lahingut. Kuramaa lahingu ajal olid ilmad väga külmad ja meestel tuli mitmed päevad ja ööd väljas valvata. Nad varjasid end lundevalvide taga, kes pea tõstis, see surma sai. Tema rühma meestest tuli sõjast tagasi ainult viiekümne mehe ringis. Väga paljud nende hulgast said haavata, ka minu vanavanaisa sai haavata paremasse õlga. Käsi läks mädanema ja see tahteti maha võtta, kuid üks Läti arst ütles, et proovime veel ravida ja tänu sellele sai ta käsi lõpuks terveks. Kuigi käsi andis endast tunda vanavanaisal surmatunnini.

Peale sõda juhtus vanavanaisaga veel üks lugu. Ta sattus vanglasse. Ta töötas tollel ajal ühes külapoes müüja abilise-na. Kui tulid poodi kontrollid, leiti laoruumist jahipüss ja arvati, et ta on riigi reetur. Selle eest mõisteti ta mitmeks aastaks vangis.

Mina ise arvan, et see oli väga-väga kurb lugu ja ma ise ei tahaks seda läbi elada.

Järgneb

Meenutusi tsunamist

30. juunil oli Sürgavere Raamatukogus kohtumine inimesega, kes oli käinud Sumatra saarel tsunamiohvreid abistamas ja seda lausa kahel korral. Kohtusime päästemeeskonna juhi Peeter Eylandtiga.

India ookeanis, ekvaatoril asuval Indoneesiale kuuluv saarel räägitakse 374 erinevat keelt, on troopiline kliima, millega meeskonnal tuli harjuda, väikesekasvuline ja väga kannatlik elanikkond, militaarne olukord.

Saarele saabus eestlastest meeskond öösel. Rohkem kui kolme miljoni elanikuga linnas ei oodanud neid keegi, nad pidid ise hotelli jõudma. Sõideti taksodega ja asjade maha-

laadimine käis nii kiirelt, et kui takso juba läinud oli, leidis Peeter, et see kott, milles olid nii tema kui ka kogu meeskonna dokumendid, oli õhe haihtunud. Otsi nõela heinakuhjast! Võeti hotelli eest järgmine takso, millega nüüd 21 km kaugusele lennujaama tagasi kihutati. Taksojuht ei mõistnud sõnagi inglise keelt ja kui ta nägi, et klient kihutab lennujaamas autost kuulikiirusel välja - sest oli ju vaja pimedas üles leida see punane auto, mis neid hotelli tõi - jooksis ta kisades talle järele - äkki läheb maksmata minema. Täielik ime, et see auto, milles oli dokumendid, leiti, kusjuures juhul polnud sellest aimugi. Äitas loogiline mõtlemine ja kiire tegutsemine.

Seepeale mõtles Peeter, et

kui esimene asi sai sellise ilusa lahenduse, siis peab neil hästi minema. Nii kalaks, kuigi ohtlikke olukordi tuli küll ette, kaasaarvatud tugev maavärin ja lennuki ümber vihisavad kuulid.

Eestlastest meeskond koosnes 15 mehest, kes on 7 aastat harjutanud. Nad on rahvusvaheliselt tunnustatud. Kaasas oli neil kogu varustus, mis on tarvis elamiseks ja päästetöödeks - oma söök, vesi, telgid, arstivarustus. 6x8 m telk kaalub 250 kg, maksab 250 000.- krooni ja elada võib selles ka siis, kui väljas on -25 C. Keemiaülikond, mis on väga õhuke ja mida ei parandata, maksab 54 000.- krooni. Huvitav oli teada saada, et koer otsib elusolendi 1 meetri paksuse betoonseina tagant üles ja

avastab uppunu 40 meetri sügavuselt.

Fotodelt nägime kogu seda öudust, mis oli saart tabanud. Igal fotol oli oma pikk lugu. Eestlastest meeskonnal tuli päevas vastu võtta kuni 60 patsienti.

Parimad transporttöödel olid elevandid, kes on võimelised paksu muda sees töötama.

Kui Peeter uuesti maikuus Sumatral käis, ei uskunud ta oma silmi, sest kogu see kaos oli kaetud rohelusega. Koht, kuhu maeti kümnete tuhandete kaupa surnuid, oli asfaldi all ja seal oli ainult mingi tähis.

Maja ehitati palmitüvedest ja päevaga, isegi mitmekorruselisi ja ikka samasse paika, kus ta enne purustust oli, sest mere äärde ja oma paadi juurde

on nii lühem tee. Mis aga aerofotodelt kummalisena paistis, oli see, et kui tsunami oli pühkinud kõik, mis ehitatud, siis ainsatena seisid püsti mõšed, üksikutena keset purustusi.

Kui kaugel Sumatral pidid eestlased globuselt näitama, kus Eesti asub ja kohalikud imestasid, et nii tilluke - keegi polnud kuulnud ei Skandinaaviamaast ega isegi Euroopast - siis nüüd meenutatakse meie väikest riiki seal antud abi eest. Tänamas käis meeskonda nii vanaisa lapselapsena vanaema elu päästmise eest kui ka isad-emad oma pere liikmete nimel.

**Anu Ojamäe
Sürgavere Raamatukogu
juhataja**

Tervislik eluviis ja elurõõm eakate igapäevaseks kaaslaseks

"Tervislik eluviis ja elurõõm eakate igapäevaseks kaaslaseks" - see on piirkonna eakatele hasartmängumaksu nõukogu vahendite toel käivitunud projekt.

Kui taasiseseisvumispeerioidi algusaastail ilmus meie kõnepruuki sõna "projektitöö", siis ega me sellest päris hästi aru ei saanud. Täna seaks päevaks on selgunud, et see on tähtis kirjatöö, mis annab võimaluse leida täiendavaid vahendeid igasuguste ürituste ja tegevuste läbiviimiseks.

Esimeseks suuremaks ettevõtmiseks kogunes 27. juulil bussitais reisi- ja kultuurihuvilisi, et sõita läbi kauni Eestimaa. Eesmärgiga tuletada meelde ajalugu, näha Eesti jaoks oluliste inimestega seotud paiku ning nautida meie kaunist loodust.

Põltsamaal tulid Vello Aleksejevi abiga meile vastu tähtsad kujud ajaloo- ja põltsamaa öitsengueagadest pärit Liivimaa Kuningriigi lossihärra hertsog Magnus; Voldemar Johann von Lauw - vasekoja, tarklisevabriku, nahaparkimistööstuse, klaasi tootmise alustaja ning 1766. aastal esimese maa-apteegi asutaja; rahvusliku ärkamisaja nimekas tegelane Karl August Hermann. Just Hermann'ide kodus sündis mõte sinimustvalgest trikoloorist, mille Karl Augusti abikaasa ka valmis õmbles.

Jõgevamaa, paigale kuulust toonud inimestega - poetess Beti Alver, varalahkunud helilooja ja muusik Alo Mattiisen.

Pikema peatuse tegime **Laiuse** ordulinnuse varemetes, kus Rootsi kuningas Karl XII 1700/1701 aastal talvitas. Sajandite tagant on tänapäevani kandunud legend keldrist, kus pidi olema suur varandus. Otsisime, mis otsisime, aga leidmata jäi ta meilgi. Oluliselt meie ajale lähemal on riigitegelane Jaan Poska, kelle sünnikoht on Laiusel.

Meie, kes me eelistame eesti- maist, oskame hinnata sordiaretajate Mihkel Pilli ja Julius Aamisepa tegemisi 1920. aastal asutatud Jõgeva Sordiaretuse Instituudis, mis on käesoleval ajal ainuke põllukultuuride sordiaretuse ja algseemnekasvatuse tegelev teadusasutus Eestis.

Torma, kus oli kooliõpetajaks Adam Jakobson, Carl

Robert Jakobsoni isa. Sai seegi koht meile omasemaks, sest tunneme me ju siinkandis kõik lähedust Carl Robert Jakobsoni ja tema tegemistega.

Iisaku - muuseum, mis töötab alates 1983. aastast. Kuigi keskuses elab umbes 900 inimest, oli väga tore leida sellisest väikesest kohast piirkonda ja eluviisi iseloomustavat eks pos its ioo ni. Ühked on Iisaku inimesed kohaliku koolimeistri ja laulukoori rajaja, isetegevusliku helilooja Robert Theodor Hansen üle, kes viisistas Lydia Koidula luuletuse "Ema süda".

Kohtla-Nõmme, meie pikem peatus kaevanduspark-muuseumis. Küllastasime 2001. aastal suletud kaevandust. Käia maa-alustes kaevanduskäikudes, sõita allmaarongiga ning proovida kaevuripuuriga puurimist, see oli üsna mõtlemapanev kogemus meile kõigile. Ka kõige vapramad meist ei arvanud, et ise võiks seda tööd teha, nõrgematel hakkas aga süda suisa vaevama. Igapäevases elus oleme elektrenergia ja põlevkivist toodetud saaduste kasutamise iseenesest mõistetavalt harjunud, mõtlemata kunagi, kui palju rasket tööd kaevurid selle nimel tegema peavad. Nii ei tundunud kaevurite 10 aastat varem pensionile saamine enam kellelegi erilise soodustusena.

Porkunis asub endises mõisakompleksis Porkuni kool. Siin asub ka ujuvate saartega Porkuni järv.

Omal kohal on rahvasuus levinud legend, mis selgitab seost kaua aega igal keskööl tiigil salapärase tulede nägemise ja preili Barbara õnnetu saatuse vahel.

Nii, nagu ammusel ajal ikka, ei olnud mitte seisusekohased suhted rüütli te soost neiudele lubatud, juhtunud eksitus sai valju hukkamõistu ja karmi karistuse osaliseks. Nei u Barbara vend lõonud tütarlaste pei ul tulises vihas mõõgaga pea maha ja uputanud oma õe jääauku. Aga et õnnetu preili pattu kahetsemata vägivaldset surma oli leidnud ja kirikliku õnnistamiseta märga hauda pidanud langema, sellepärast ei võinud tema hingele seal rahu-põlve tulla, vaid rahuta hing pidavat seepärast igal ööl küünla viisil tiigi peal paistma. Kui kirikuõpetaja oli sellest kuulda saanud, ...

Järg leheküljel 7

Reisiseltskond Porkunit uudistamas

FOTO: Leili Kuusk

Töövihikute müük
Suure-Jaani Gümnaasiumi õpilastele toimub
alates 22. augustist kell 9-12
kooli raamatukogus:
22. augustil 5.-6. klass
23. augustil 7.-8. klass
24. augustil 9.-12. klass

KASPAR LINDEMANN
REIGO RINGO
Õnnitleme tublisid Olustvere
Põhikooli lõpetajaid
ja vabandame lõpetajate ja
vanemate ees.
Olustvere vald

ÕERUTAJAD - segarahvatantsijatest sõpruskond

Aina räägitakse, et aeg möödub üha kiiremini, et jälle nädal, kuu ja aasta möödas. Tõepoolest, alles see oli, kui segarahvatantsurühm Öerutajad Kuhjavere külamaja juures tantsumurul oma 35. sünnipäeva tähistas. Selle aasta 9. juulil anti kontsert 40. tegutsemise aastapäeva puhul.

Tääksi tantsurühma esimene kokkusaamine oli 1965. aastal Ene Ruubeli juhendamisel. Segarahvatantsurühmale alusepanijad olid Maris Rebane, Virve Velbaum, Milvi Laisaar, Griseldis Rebane, Linda Kapp, Aime Randmäe, Jaan Aas, Eduard Velbaum, Ülo Ehala, Jüri Pöder ja Maidu Ehala. Tallinna tantsupidudele jõuti Ene Ruubeliga 1973. ja 1975. aastal. Järgnes 1981. aasta üldlaulupidu, kui rühma juhendajaks oli Rein Luup.

1982. aastal algas rühma jaoks uus ajajärk, sest juhendajaks kasvas Vaiki Reiner, kes on Öerutajatega tegutsenud kokku 38 hooaega. Vaiki on Kuhjavere küla Siimu talu perenaine ning jõuab veel teisi tantsurühmi juhendada. Rahvatants on kogu pere ilu ja valu. Ilusaks teeb see, et peale pereema on 24 aastat tantsinud ka isa Rein, tütar Eve tantsib 18., poeg Jaan 15., väimees Peep 20. hooaega. Teisalt peab ju keegi ka kodu hoidma, talu pidama ja lehmad lüpsma Nüüdseks ongi pereisa loobuma pidanud. Pikaajalisematest tantsijatest kuuluvad praegusesse koosseisu veel Jüri Raudmets (21 aastat), Aire Käo (18), Silvi Raudmets (15). Nende pikkaeaste aastate jooksul on Vaiki Reiner suutnud selgeks õpetada palju samme ja tantse ning hoolitseda kõigi ja kõige eest. See on nakatanud ka tantsijaid, nii et ilma tõsise põhijusetu proovi või esinema tulemata ei jäeta. Eriti imetlusväärne on see meeste puhul, kel on tavaliselt mitmeid teiseladseid hobiseid. Nad tulevad lähedalt ja kaugelt, tehes seda oma töö ja pere kõrvalt ning osalevad aktiivselt muudski tegemistes. Jaan on ka aktiivne sportlane ja vahetustega päästemeeti töö ei tee proovikäimist lihtsamaks. Päästjana töötab ka Jüri. Heiki vahetustega töö kraasijana ei arvesta samuti prooviaegadega, kuid ta annab endast parima, et teisi mitte alt vedada ja ikka on tal mõni hea nali või lugu varuks. Tõsine põllumees Peep võtab alati aega harjutamiseks ja tantsusammude lihvimiseks. Juhtivtöötaja Viljar viibib sage li töö tõttu välismaal, kuid kodumaal olles tõttab ta ikka öerutama. Ametilt ehitaja Toomas, kes ühtki tööd ei pelga, on taas öerutajate juures tagasi. Pehme mõõbli valmistaja Kalev, kes Tallinnast proovi püüab jõuda, ning puidutöö et-

tövtja Tarvo on rühmaga liitunud viimastel aastatel. Loomulikult on neil kõigil partnerid - kellel oma kaasa, kellel muidu sobilik, et üheskoos tantsud paremini välja tuleksid. Parema tulemuse nimel peab suutma head koostööd teha. Üks kauaaegsematest tantsijatest on Aire, kelle kätte on usaldatud rühma rahakott ja seltsielu eestvedamine. Lisaks on tal alati särav naeratus näol ning aega olla aktiivne liige Kuhjavere Küla Seltsis. Rühmas on kolm tublit tantsijana: Eve, Carmen ja Krista, kes kõik töötavad kooliõpetajatena. Oma panuse annavad ka Silvi, kes argielus vallaametnik ja Age, kelle hooleks on kodu ja lapsed. Rätsepa ametit pidav Mare on liitunud rühmaga hiljuti ning tuleb proovidesse Viljandist. Öerutajaid vaadates tundub, et tantsimine - see on imelihtne, sest nende tantsuajal on nii kerge ja sammud täpselt seatud.

Öerutajad ise leiavad, et tantsimise kõrval on väga oluline hoogne seltsielu, mis on neid tugevaks sõpruskonnaks liitnud ning kambavaim on see, mis sunnib proovi tõttama. Meelde jäävad on kõik ühiselt korraldatud reiseid, tähtpäevade tähistamised, matkad, esinemised üldtantsupidudel, õllesummeril, jaaniõhtutel, laataldel, külapäevadel ja rahvusvahelisel tantsufestivalil EUROPEADE Saksamaal, Hispaanias, Itaalias, Sveitsis ning Prantsusmaal.

Hiljuti tuldi taas kokku, et vaadata üle juubeliõhtu video ning mõelda uue hooaja peale. Üksteise seltskonnast rõõmu tundvad inimesed leidsid, et on aeg vaatamata niigi tihedatele suveplaanidele üks ühine jalgrattamatk ette võtta. Eelmisel korral tallati Hiumaa teid.

Öerutajad tunnevad ka muret, et suure valla tekkimisel võib kultuurielu ääremaadel jääda tähelepanuta. Usun, et nii aktiivselt tegutseval rühmal

seada hirmu pole, sest oma headust on suudetud tõestada ning mittetulundusühinguna on võimalik tegevuseks edaspidi projekte kirjutada.

Tundsin huvi, kust sai rühm endale nime Öerutajad, mida nad 1994. aastast peale kannavad? Mulle tundub, et nad on eesti keelde päris uue sõna toonud, sest "Eesti keele sõnaraamat" küll sellist ei anna, rääkimata "Võõrsõnade leksikonist". On küll sõna "hõõrutama" - edasi-tagasi hõõrutama või Mis sa hõõrutad, püsi paigal! Ilmselt sellest ta tantsijate kõnepruuki tuligi, sest paigal nad ju püsida ei oska. Kui siis oli vaja rühmale nime, et minna kodumaalt välja esinema, siis kuidagi lihtsalt ja loogiliselt saidki neist Öerutajad. Vaiki Reiner kinnitas, et ühes proovis oli Rein Luup kellelegi öelnud, et mis sa siin öerutad, püsi paigal!

Rühma iseloomustavad ka oma värsisepa Kalevi luuleread, kes summerdama minnes kirjutas:

On õige Öerutaja lõbus sell, lööb tantsu igas paigas iga kell. Ei ole paika õitsval Mulgimaal, kus meie tantsu poleks näha saand.

Kui Tallinnas suur õllepidu käib, see ainult joogiga küll igav näib. Me tants see annab peole õige hoo ja kõigile hea tuju loob.

On suvepuhkuste aeg. Ka Öerutajad peavad väikest pausi. Loodame nende esinemist taas nautida 20. augustil Kuhjavere külaplatsil, kui nad pakuvad silmarõõmu külateatrite päevast osavõtjatele.

Parimate edusoovidega

Urve Mukk
Öerutajate austaja
Kuhjaverest

40-aastane juubilar

FOTO: Erakogust

Algus leheküljel 1

Susanna, Suusi, Sanna ja Sanne on tulenenud heebrea nimest Shushannah ('valge liilia').

Klaara ja Klaarika on tuletatud ladina nimest Clara ('klaar, kirgas').

Teet, Teeto, Teedo ja Teedu on tuletatud alamsaksa nimest Detlef, mis omakorda on tuletatud ülemsaksa nimest Dietlieb ('rahvasõber').

Gisela tähendab vanasaksa keeli 'suursugune'. Svea tähendab 'svealanna' ehk 'Svea riigi liige'.

Johannese sõsarnimi Johanna ning tema teisedid Hanna, Jaana, Jaanika, Janika, Janne ja Jenny on seotud heebrea nimega J(eh)ochanan ('Jahve on armuline'). Hanna ja Nanna võivad aga olla ka Anna ('arm') teisedid.

Aurel ja Aulis on tuletatud ladina nimest Aurelius ('kuldne'). Nimesid Kuldar, Kullar ja Kullo võib pidada Aureliuse tõlkevasteteks.

Saamuel, Saamo ja Saamu on seoses heebrea nimega Samuel ('Jumala nimi' või 'Jumalalt küsitud').

Heleene, Helene, Helena, Elina, Ilona, Helen, Hell, Helle, Hellen ja Helli on tuletatud kreeka nimest Helene ('särv', loitev (tõrvik)).

Magnus, Maanus, Maano ja Mauno on tulenenud Karl Suure ladinakeelse nime (Carolus Magnus) lisanimest, ladina keeles 'suur'.

Bernhard tähendab vanasaksa keeles 'tugev kui karu'. Sellest on tuletatud ka Benno, Pearn, Pearu, Päärn, Pääro, Pärn ja Pärno.

Sven ja Sveno on seotud muinasskandinaavia sõnaga svend ('nooruk', 'poeg', 'relvakandja').

Ivo, Ivo, Ivar, Ivori ja Ivalo on Johannese ('Jahve on armuline') teisedid.

Signe ja sellest tuletatud Singe tähendavad muinasskandinaavia keeli 'võitja'.

Pärtel, Pärt, Albert ja Berta on tulenenud vanasaksa nimest Adalbert ('hiilgav aadlik' või 'õilsusest hiilgav').

Tauno tähendus Karjalas on 'healoomuline'. Tunne tähendabki 'tunne'.

Ilm tähendas vanaeesti keeli 'õhk, taevas, avarus, selgus'. Ilmatar oli soome mütoloogias veteemand, kellest sai Väinämöise ema.

Maimu tähendab 'väike, kena, väike olend'. Sellest on tuletatud ka Maimo, Maimi ja Maimo.

August(us) on ladina keeli 'ülev, auväär'. Sellest võivad tuletatud olla ka Gustav, Kustav, Kustas, Kusti ja Kusto. Samas võivad need nimed tuleneda ka nimest Gustaf (muinasskandinaavia 'sõjasau', 'võitluse korraldaja', 'kepikandja').

Onne ja Önnela on seotud eesti sõnadega 'õnn, õnnelik'.

Emil, Mello, Meljo ja Miljo on kõik tuletatud rooma sugukonnast Aemilius ('virk, usin').

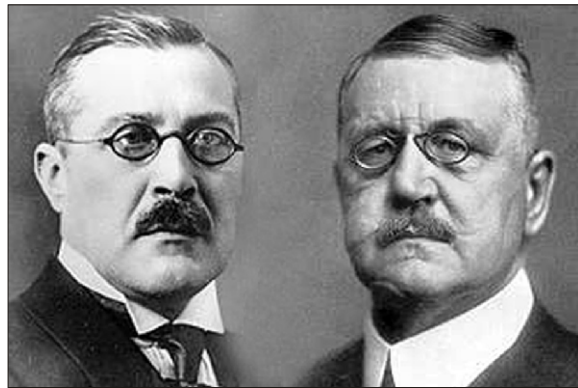
Nimed Arved, Arvid ja Arvi on algselt pärit Skandinaaviast, tähendus 'kindel tugi', 'tõhus toetus' või 'kotkas tormis, tormilind'.

Ilusat suve jätku kõigile!

Leili Kuusk
leili@suure-jaani.ee

Kes oli Wolfgang Kapp?

See on kahtlemata intrigeeriv küsimus Suure-Jaani muusikasõpradele. Olgu öeldud, et Wolfgang Kapp polnud ei suurejaanlane, ei meie Kappide sugulane, ega ka koguni eestlane mitte. Tubli riigisakslasena polnud tal tõenäolistelt aimugi eestsoost nimekaimude tegemistest. Kapi nimi on tuntud maailma poliitilises ajaloos. Wolfgang Kapp on ajalukku läinud parempoolsete võimuharajate juhina. Selleks et loosse selgust tuua, tuleb minna 85 aastat tagasi ja uurida tollase Saksamaa üsna kirjut ja heitlikku ajalugu. Allpool puutume põgusalt kokku ka Weimari vabariigi elu-oluga, näitamaks demokraatlikult valitud valitsuste raskusi ja poliitiliste arengute ohte. Selle perioodi sügavam tundmaõppimine tuleb kindlasti kasuks neile, kes kavatsevad ennast sügisestel valimistel poliitiliskaga siduda. Omaette fenomen on küllap seegi, et Wolfgang Kapp on hämmastavalt sarnane Artur Kapiiga. Sama härrasmeelik hoiak, massiivne pea, tõsine ilme, prillid ja vurrud.

Vasakul suurejaanilastele hästi tuttav Artur Kapp, paremal Wolfgang Kapp FOTO: Erakogust

Saksamaa Versailles' rahulepingu järel

Euroopa poliitiline kaart muudeti ümber maailmasõja võitnud Antaanti riigijuhtide poolt. Nende eesmärgiks oli purustada Austria-Ungari Impeeriumi ja anda enesemääramisõigused Ida- ja Kesk-Euroopa rahvastele. Versailles' rahuleping kirjutati alla 1919. aasta 28. juunil. Selle tulemusel pidi Saksamaa:

* vähendama oma relvajõude 100 000 meheni ja keelama üldise sõjaväekohustuse

* vähendama oma sõjalaevastikku 6 sõjalaevani, kusjuures allveelaevade omamine oli rangelt keelatud

* likvideerima olemasolevad õhujõud

* Belgiale, Prantsusmaale, Taanile ja Poolale tuli loovutada maa-alasid; Poolale loovutatud ala nimetati 1920.-1930. aastatel "Poola koridoriks", kuna see tükeldas Saksamaa kahte ossa - riigi põhiosast eraldati Ida-Preisimaa keskusega Königsbergis. Noor Poola riik sai aga nii

väljapääsu Läänemerele

* loobuma kõikidest asumaadest

* hüvitama sõjakahjud ja maksma võitjariikidele suuri reparatsioone

* looma Rheini jõe piirkonda demilitariseeritud tsoon

Saksamaale pandi peale muinasjutulised sõjakahjutasud. Selles leidis väljendust võitjate viha, aga ka võitnud rahvaste võimetus mõista, et ükski lüüasaanud rahvas ei suuda iial maksta kontributsiooni, mis korvaks kaasaegse sõja kulud. Kui prantsuse marssal Foch Versailles' rahulepingust kuulda sai, nentis ta tabavalt: "See ei ole rahu, see on kahekümneaastane vahearu. Nagu tulevik näitas, oli tal õigus.

Elu Weimari vabariigis

Weimar oli linn, kus 1919. aasta veebruaris tuli kokku Saksamaa Asutav Kogu. Nimi "Weimari vabariik" valiti seetõttu, et hajutada liitlaste ja teiste saksa riikide kartusi, nagu hakkaks Berliinis domineerima preisi vaim, samuti selleks, et vältida endise pealinnaga seostuvaid assotsiat-

sioone. Aastatel 1919-1923 oli Saksamaal mitmeid vägivaldseid võimu haaramise katseid. Riigipöörde (Coup d'Etat) katsete taga olid kas vasakäärmuslased (kommunistid) või siis paremäärmuslased ja marurahvuslased (natsid). Neist esimesed püüdsid järgida Venemaa bolševike eeskujul ning suunata Saksamaa areng kommunistliku utopia ülesehitamisele, viimased aga süüdistasid Weimeri vabariigi juhte rahvusliku arüvetamises. Kommunistlikud riigipöördekatset leidsid Saksamaal aset 1919. aasta jaanuaris ja 1923. aasta oktoobris (nn Hamburgi putš).

Weimari vabariigi võtme-positioonidel oli palju kultuuritegelasi ja idealistlikke rahvamehi, kelle üksmeelne tahe oli luua rahvale ideaalne riik, kus ei oleks korruptsiooni, kus puuduksid nälg ja viletsus, inimesed armastaksid ja austaksid teineteist. Ent välja kukkus nii nagu alati. Maailma kultuurilugu teab sellest perioodist paljusid suurkujusid. Näiteks tekisid ja arenesid nendes oludes uued kunstivoolud dadaism ja ekspressionism (Otto Dix,

George Grosz), arhitektuuris Bauhausi koolkond, kirjanikest said tuntuks Alfred Döblin, Erich Maria Remarque, vennad Heinrich ja Thomas Mann, teatri- ja filmikunstis Bertolt Brecht, Marlene Dietrich ja Greta Garbo, moodsas helikunstis Arnold Schoenberg. Filosoofias püüdis Frankfurti koolkond ühendada psühhoanalüüsi ja marksismi.

Ent kultuur baseerub alati majandusel. Viimane aga hakkas surutise all järjest rohkem alla käima ning jõudis peagi absurdilähedasse olukorda. Saksamaa langes enneolematusse hüperinflatsioonini. Rahvas, eriti keskklass, olid sunnitud vaatama, kuidas raha nende käte vahel väärtusetuks muutus. Kaosest väljatulemiseks ei piisanud maksudest, hinnalanguskarussell hakkas tiirlema pöörase hooga. Ettevõtjad maksid töölisele iga päev palka, et nad saaksid endale midagi osta, sest juba järgmisel päeval oli raha väärtus hüppeliselt langenud. Üha kiiremini pandi tööle rahatruukimasinad, kuid ka sellest ei piisanud. Riigipank lasi käibeile üha suurema nominaalväärtusega kupüüre. 1922. aasta algul ilmus 10 000-margane, 1923. aasta veebruaris aga esimene miljoni rahatäht, sama aasta septembri alguses lasti käibeile miljardiline paberraha, mille väärtus vastas umbes 200 kuldmarkale - seitse nädalat hiljem oli selle kupüüri väärtus ainult 35 penni! Kõige suurem rahatäht oli väärtusega 100 biljonit marka - 1 ja 14 nulli! Sellisest summast piisanuks, et osta näiteks 1 200 kanamuna. Inimesed andsid poolmuidu ära oma riideid, mööblit, ehteid ja väärtasju. Paljudel tuli nälgida. Välismaiste spekulantide ja ülesostjate jaoks oli ülimalt soodne aeg. Võileivahinna eest osteti Saksamaal kokku aktsiaid, kinnisvara, kaupu ja tooteid. Hästi teenisid inflatsiooni pealt vabrikandid, samuti talupojad, kelle toodangut eluliselt vajati. Weimari vabariiki vaevanud majandusprobleemid ja sellega kaasnenud tööpuudus hõlbustas Hitleri poliitilist tõusu. 1933. aastal peatas ta 1919. aastast pärit Weimari konstitutsiooni, et sillutada teed Kolmandale Riigile.

Vabakorpused ja Kapi putš

Ent tuleme tagasi 1920. aastasse. Paljud maailmasõja järel laialisaadetud väeosade ohvitserid, sh ka Landeswehri sõjas osalenud kindral Rüdiger von der Goltzi sõdurid, olid häälestatud monarhistlikud. Rahulolematus Versailles' lepingu alandavate tingimustega tekitas Saksa ohvitserkonnas plaani kehutada sõjaväediktatuur ja taastada monarhia. See viis nn. **Kapi putšini** (ka Kapp-Lüttwitz putš). Selles riigipöördekatset etendasid tähtsat osa baltisakslaste väeosad ning nn Vabakorpused,

mis koosnes peamiselt endistest rindemeestest-volontääridest. Vabakorpused võtsid muide esimesena kasutusse svastika-sümbolika. Putši juhiks sai idapreisi mõisnik **Wolfgang Kapp**.

Riigivalitsuse vaikival nõusolekul oli Baltimailt tagasi-pöörduvad väeosad jäänud laiali saatmata. Nad paigutati Ida-Saksa mõisatesse, varustus ja relvad aga peideti ära. Et ennetada vahistamisi panid putšistid 1920. aasta 13. märtsil kõik ühele kaardile. Paramilitaarne Vabakorpus marssis Berliini, et kutsuda valitsus. Varahommikul hõivas putšistide peavägi Wilhelmstraße valitsusasutuste kvartali, kus kuulutati valitsus kukutatuks. Kapp määrati riigikantsleriks ja vabahärra von Lüttwitz sõjaväeministriks. Saksa 400 000-meheline riigiarmee putšistide võimuharumise ei sekkinud, sest tegemist oli nende endiste kamraadide-sõjameestega. Kui aga sõjaväejuhtidelt nõuti vandenõulaste vastu võitlemist, vastas kindral von Seeckt, et Saksa sõjavägi ei saa astuda välja omade vastu. Wolfgang Kapi oli plaanis välja anda ajutine konstitutsioon, mis tühistaks 1918. aasta revolutsiooni järel ellukutsutud demokraatlikud ja sotsiaalpoliitilised muudatused. Ta ähvardas streikijaid surmanuhtlusega ja kavatses luua eeldused monarhia taastamiseks. Samal päeval algas aga Weimari vabariigi valitsuse üleskutsel üldstreik, mis viis putši nurjumisele. Paljud Kapi putšistid astusid mõne aja pärast SA ja SS-i liikmeks ning võtsid aktiivselt osa Hitleri (õllesaali) putšist 1923. aastal.

Biograafilised andmed

Riigiametnik, poliitik ja ajakirjanik **Wolfgang Kapp** sündis 24. juulil 1858. aastal New Yorgis. Tema isa emigreerus Ühendriikidesse 1849. aastal, ent naases koos perekonnaga Saksamaale 1870. aastal.

Enne Preisi Põllumajandusministeriumisse tööleasumist tudeeris noor Wolfgang Kapp õigusteadust ja pidas Ida-Preisimaal mõisat. Hiljem töötas Königsbergi Maapangas.

Kapil kujunesid välja parempoolsed vaated ja temast sai 1917. aastal Saksa Isamaapartei (Deutsche Vaterlandspartei) asutaja.

Järgneval aastal valiti ta Reichstagi, kus ühines keiser Wilhelm II pooldajatega.

1920. aasta märtsis juhtis nn. Kapi putši. Tähtsat osa etendasid siin baltisakslaste väeosad ja paramilitaarsed vabakorpused (Freikorps). Putš nurjus üldstreigi tõttu. W. Kapp põgenes Rootsi, ent naases Saksamaale, kus ta vahistati ja anti kohtu alla süüdistatuna riigireetmises. Wolfgang Kapp suri eeluurimisvanglas 12. juunil 1922. aastal.

Teatmekirjanduse põhjal refereerinud
Tõnu Kukk

Suure-Jaani luterliku koguduse teadaolevaid juhtijaid

Algus juuli „Leoles“

Peale Moulini surma sai pärast mõneastast vaheaega kirikuõpetajaks piibli tõlkimisloos tuntuks saanud Gutsleffide perekonnast põlvnev **Johann Cristoph Gutsleff** (1678-1767).

1728-1793 oli Suure-Jaani kõstriks ja kooliõpetajaks **Carl Johann Schneider**. Kuna ta ei osanud kirjutada, jäi kihelkonnakool ainult lugemiskooliks ehk seal õpetati ainult lugemist, laulmist ja palveid. 1793 valiti kõstriks organistik ja kooliõpetajaks **Franz Popp**.

Järgmiseks teadaolevaks kirikuõpetajaks oli **Johann Georg Schnell** (1764-1812). Ta on tuntud ka meie vanemas kirjandusloos. Tema kirjutas maarahvale eestikeelse „Lühike Piibli Ramat ehk sünnitud asjad ja Õpetused mis pühlast Kirjast kõigeenamiste tullevad tähhele panna.“ (1791). See oli mõeldud neile, kes ei jõudnud piiblit osta või seda kõike läbi lugeda. Teos sai rahva seas nii populaarseks, et sellest ilmus koguni 3 trükki.

Õpetajaks oli ka tema poja-poeg **Georg Leonhard Schnell**.

Järgmiseks teadaolevaks kõstriks on **Joosep Kapp** (1833-1894). Tema juhtimise all kujunes Suure-Jaani kihelkonnakool tähtsaimaks vallakooliõpetajaid ettevalmistavaks kooliks Eestimaal. Seltskondliku töö alal jätkus J. Kapi energiat asutajana ja juhtiva tegelasena osa võtta mitmest ülemaalse tähtsusega tegevusest, ta oli Eesti Kirjameeste Seltsi juhatuses, Aleksandrikooli peakomitees, Viljandi Põllumeeste Seltsi juhatuses. Kui aga juhatustes puhkesid lahkemised, tõmbus ta neist eemale, tegeledes ainult oma lähiiümbruses. Joosep Kapp tegi ka Suure-Jaanis palju ära. Suure-Jaani kihelkonnas on seltskonna kultuurilisele isetegevusele esimese aluspõhja rajajaks olnud just tema. Kõik „Ilmatari“ asutamisele eelnevad seltskondlikud üritused Suure-Jaanis, nagu kihelkonna laulukoori ellukutsumine (1862), pasunakoori asutamine (1871), esimesed näidendi-ettekanded kohapeal jne. toimusid tema osalusel. 1887. a pandi Kapi suurel kaasabil alus Ilmatari laulu- ja mänguseltsile.

Joosep Kapi tegevus muutis ta kohaliku koguduse õpetaja ja koguduseliikmete pideva tähelepanu objektiks. Juba esimesel talvel avastasid jumalakarlikud vagatsejad oma uue kõstri eluviisides esimese hirmsa patuteo: ta kihutas nagu rautatud vanakuri ise mööda järvejääd ikka edasi-tagasi, nii et sädemed tuiskasid. Mida endast uisud kujutasid, kogeti Suure-Jaanis esmakordselt. Kuid vähe sellest - noor õpetaja õpetas seda „jõledat asja“ ka oma õpilastele ning see tundus mõnele sündsuse eest valvajale liig mis liig. Mõni kohaliku koguduse õpetaja praost Schnelli jutule, kuid vabamate vaadetega kirikuisa suhtus oma kõstri tempudesse ja vabamasse maailmavaadetes hoopis leebemalt ega teinud sellest suurt numbrit.

Märksa pingsamaks muutus olukord pärast Schnelli surma, kui Suure-Jaani pastoriks sai saksa orientatsiooniga kitsarinnaline **Oscar Voldemar Speer** (1838-1898), inimene, kes eitas eranditult kõiki eesrindlikke algatusi. Joosep Kapi sammude üle valvas ta nii, et Kapp seda hingekarjast oma kirjades aina „kuradiks“ kutsus.

Vastandina eelkäijale ei avaldanud Speer mingit erilist haridussõbralikkust. Ka Ilmatari asutamisele ei suhtunud ta sugugi heakskiitvalt ja eriti kooliõpetajate aktiivne seltsielust osa osavõtt oli talle vastukarva, nagu lähtub tolleaegsest Suure-Jaani kirikukroonikast. Koguduse aastaaruandes kurtis Speer, et kooliõpetajad enam oma kohuseks ei pea jumalate eni stu sest osavõttu, küll aga ei puuduvat nad kunagi seltsi koosolekutelt ja andvat seega kogudusele halba eeskujut.

1894. a lahkus Joosep Kapp elavate hulgast. 25. augustil püstitati tema kalmule endiste õpilaste ja sõprade algatusel obelisk. Sellega on seotud üks kurioosne, kuid küllaltki iseloomulik seik. J. Kapi põlisele vaenlasele Speerile polnud sellise mälestusmärgi rajamine sugugi meeltemööda ning kui ta rahvalt pärinud, miks nad Kapile nii suure obeliski pannud, vastanud rahvas talle surmtõsiselt: „Kui õpetajahärra ära sureb, eks siis paneme väiksema“.

1894. aastal sai Joosep Kapi

pojast **Hans Kapist** (1870-1938) Suure-Jaani kiriku kõster-organist ning kihelkonnakooli juhataja/õpetaja, ta jätkas oma isa elutööd ka Suure-Jaani kultuurielu arendamisel Ilmatari seltsis.

Pärast Speeri surma 1898. aastal sai pastoriks **Georg Alfred Rosenberg**, kes teenis oma kogudust üle 35 aasta. Edumeelse mehena püüdis ta kõigiti edendada kihelkonna elu. Ta oli tegev Suure-Jaani Põllumeeste Seltsi ja Majandusühingu asutamisel. Ühes Villem Reimaniga oli ta tegev ka Viljandis Eesti Haridusseltsi ja selle kooli asutamisel. Rosenbergi tunti ka kui head jutlustajat. Viimase 15 aasta jooksul oli tal mõningaid arusaamatusi koguduses. Õpetajale pandi süüks tema liigset järeleandmatust. Ta sõdis raudse järjekindlusega iga asja eest, mida õigeiks pidas, ka alevivalitsusega. Sellepärast pöördus ta sagedasti kohtute poole. Oma järjekindlusega saavutas ta aga näiteks 1905. aastal selle, et Suure-Jaani kihelkonnas karistussalkade tegevus eriti veriseks ei muutunud.

Õpetajal oli ka koguduses endas vastaseid. 10 detsembril 1922 toimus täiskogu koosolek, millest sai osa võtta ainult liikmekaardi ettenäitamisel. See muutus kärarikkaks miitinguks, kus peeti karjades vastaste ja poolehoidjate vahel kõnesid, mida saatsid rahva jalgade trampimine ja karjamine. Kärarikkalt hakati hääletama selle poolt, kas õpetaja peaks lahkuma või mitte. Käsi oli võimatu lugeda, sest kära ja segadus oli väljakannatamatu. Viimaks leidis piiskop Jakob Kukk lahenduse - kes oli selle poolt, et õpetaja ametisse jääks, pidid minema kiriku peauksest, kes vastu, see külguksest, erapooletud pidid lahkuma aga käärkambri ukse kaudu. Üste juurde pandi 4 lugeajat. Tulemuseks oli 556 poolt- ja 256 vastuhäälet, 27 jäi erapooletuks. Seega jäi kiriku-härra ametisse.

1935. aastal järgnes talle **Aleksander Jürgenson**, kes oli muidu lugupeetud õpetaja, kuid organist Villem Kapiga tal asjad ei laabunud. Pastorit paandas, et tema organist on rahva silmis populaarsem kui tema.

Rasketel sõja- ja okupatsioonaaastatel 1941-1944 olid koguduse ohjad **Otmar Pello** käes, kes Villem Kappi kõrgelt

FOTO: Jaanus Siim

Jumalateenistus-kontsert Suure-Jaani kirikus juunis 2005

hindas. Mõlemad olid muusikalembelised ja suured isamaalased. Näiteks 1944. aasta suvel toimus 700 osavõtjaga noortepäev Lahmusel. Oma kõnes võrdles Pello eesti rahvast kooliõuel kasvava 200 aastase tammega, mis tormide ja tuulte kiuste on püsima jäänud. Sama aasta 29. ja 30. juulil oli Viljandi praostkonna kirikumuusikapäev Suure-Jaanis. Kohal oli 25 vaimulikku ja 225 noort kogu maalt. Kirik oli rahvast tulvil. Pühapäeva õhtul peeti vabaõhujumalateenistus Lembitu linnusel.

1944. a emigreerus O. Pello Rootsi. Koguduse võttis üle **Oskar Erit**s (1903-1979) ja hoidis seda kitsendustest vaa-tamata 35 aastat. Kirikul oli tol ajal raske eksisteerida. Kuna O. Eritsal oli hobune, nõuti talt palgiveopäevi. Mõnikord määrati palgiveedu jõululaupäevaks ja siis jõudis õpetaja õhtul vaevalt kirikusse. Vahel võeti ka jõulude ajal elekter ära, nii et teenistust pidi pidama küünlal-valgel. Surnuaiapäeva ei lastud pidada juunis, sest siis oli põl-lutööde aeg. Peale selle pidi olema rahvakogunemiseks lu-ba täitevkomiteest. Surnuaia-

püha lubati pidada augustis.

Leerilapsi ja laulutasi oli 60ndatel vähe ja laulutused olid enamasti salajased ja kirikusse tuldi tagaülest.

Huvitav oli kiriku puhkpillide saamisluugu. Kuna võimud keelasid kultuurimaja pillide kasutamise kirikus ja kiriklikel matustel, siis ei olnud võimalik kirikule pille Eestist saada. Seetõttu palus Erits ühel sõbral, kes Moskvasse läks, seal ka orkestripille vaadata. Sõber oli helistanud ja öelnud, et pille on küll ja O. Erits saatiski raha, et pillid ära ostetaks. Müüja küll küsis, mis see kogudus on, sest kogudus oli arve peal maksjana, aga löi sellele käega ja pillid saadeti Eesti poole teele, kus koguduseinimesed need Olustvere jamast kätte said. Niimoodi saigi kirik endale puhkpilliorkestri rajada ja selle juhatajaks sai Ester Sims.

Suuremad kontserdid koguduse koori, orkestri, solistide ja orelikunsti ke osavõtul toimusid nelipühadel 1958-1961.

Järgneb
Madis Mikko

Tüli Euroopa raha pärast mõjutab maakonna tulevikku

Algus leheküljel 2

Kui põllumajandustoetuste kärpimine puudutab peamiselt vanu liikmesriike, siis meie talude konkurentsivõime hoopis suureneb.

Tahan toonitada ka Euro-parlamendi 9. juuni otsust, et uued liikmesriigid ei pea erinevalt vanadest liikmesmaadest osalema põllumajanduskulude kaasrahastamises, kui see liidu eelarve nappuse tõttu vajalikuks osutub. See kinnitab, et Euroopas tervikuna mõistetakse - uute liikmes-

riikide põllumajandustoetused on paremini põhjendatud ja niigi väikesed.

Lõpetuseks soovitan kõigil põialt hoida, et 2007-2013 eelarvekava hiljemalt järgmise aasta kevadeks vastu võetaks. Kuna Eesti saab selle koostamises täieõigusliku liikmesriigina kaasa rääkida, siis on see meile kindlasti parem kui eelmine. Näiteks rõõmustab mind kultuurikomisjon liikmena, et uues eelarvekava kultuuriprogrammis on raha ka kommunismiohvrite mälestuse jäädvustamiseks. Varem oli juttu vaid natsismiohvritest.

Marianne Mikko
Euroopa Parlamendi liige

Tervislik eluviis ja elurõõm eakate igapäevaseks kaaslaseks

Algus leheküljel 5

... läinud ta ühel päeval loot-sikuga sinna kohta tiigi peale, kust oosine tulevalgus tõus-nud, õnnistanud matmise sõ-nadega hauapaika ja pidanud pika palve, mislābi preili hing igavese rahu osaliseks oli sa-nud. Hiljem pole kellegi inime-se silm oösel Porkuni tiigi peal enam tulevalgust näinud.

Mõnikord on tõesti hea meel, et need kauged ajad on unustuse hõlma jäänud, kuid oma võlu on neis ka tänapäeval kuul-des.

Vargamäe muuseum - viimaseks peatuspaigaks meie kultuurireisil sai Järva-Madise kirikuküla lähedal meie kirjandusklassiku Anton Hansen Tammsaare kodupaik. Saime meenutada mitmeid kordi läbi loetud romaani "Tõde ja õigus" kirjanduslikke paiku ja teoses esinevate tegelaste prototüüpide elusaatust.

Kõik läbikäidud paigad on eestlastele ajalooliselt ja kultuurilooliselt tähtsad.

Täname meie häid abilisi, tänu kellele meie seekordne üritus nii hästi õnnestus. **Vello Aleksejev** - meie reisi suurepä-rane giid, kes aitas meile aja-loohõlmast lähemale tuua eri-nevaid aegu ja elusaatuseid. **Jaan Ruiso** - "Taisto Bussid"

bussijuht, kes suutis meile tagada turvalise reisi ja kelle buss sõitis võrdsesti hästi nii edaspidi kui ka tagurpidi. **Aave Toomsalu** - kelle sulest sai ni-metatud projekt alguse ja mis annab võimaluse läbi viia mit-meid eakatele suunatud tege-vusi.

Meie projekti järgmine üritus toimub **14. augustil kell 14.00 Suure-Jaani lauluväljakul**, kus tähistame traditsiooniliselt rukkimaarjapäeva. Tuletame meelde rahvatraditsioone, tant-sime, laulame ja sööme mulgi putru. Külla on lubanud tulla Luule Komissarov. Üritus on tasuta ja olete kõik oodatud.

Eha Lepik
Klubi "Meelespa"
president

4. augustil kell 14.00 toimub
Suure-Jaani laulväljakul
(vihma korral kultuurimajas)

PEREPÄEV

“Rukkimaarjapäev”

Esinevad taidlejad

Suure-Jaanist ja kaugemalt

Suure-Jaani Puhkpill,

ansambel Meelepea,

Simmanitantsurühm

Külas Luule Komissarov

Ühislaulmine

Tantsuks ansambel RIX

Lastele mängud

Pakutakse piima ja mulgiputru

TASUTA

Korraldavad Suure-Jaani

Linnavolikogu sotsiaalkomisjon,

Suure-Jaani Kultuurimaja

ja klubi „Meelespea“

Kootsi ja Karjasoo külade 420. aastapäeva

tähistamine toimub 20. augustil
algusega kell 13

küla kiigeplatsil Ruusal.

Oodatud on kõik endised ja praegused
külaelanikud.

Kaasa võta hea tuju, vanu fotosid ja
piknikukorv.

Informatsioon telefonidel

5345 5135 ja 504 4395

Olete oodatud kaupluses Pärnu 10
E-R 8.30-17.30, L 9-15

* AUTOVARUOSAD JA TARVIKUD

* AUTOREMONT JA HOOLDUS

* LAHTISED ÕLID

* AUTOPESU

* REHVID JA REHVIREMONT

* JALGRATTAD JA REMONT

* METALL- JA TREITÖÖD

Liikluskindlustus

Pensionäridele soodustus

20%(kindlustus)

LEHOLA VARAHALDUS OÜ

Telefon 437 2222

ODAVAIM LIIKLUSKINDLUSTUS

Poliiside müük

Männiku 4 Suure-Jaani

(endine leivakombinaat)

tööpäeval 8.30 - 17.00

Info 433 7797 või 5690 7382 Helle

Samas ka

Reisikindlustus

Õnnetusjuhtumikindlustus

Varakindlustus

QBE (Nordicum) Kindlustuse AS

FOTOGRAAF Jaanus Siim
teeb Suure-Jaanis, Köleri tn 3
ateljefotosid

dokumendipildist perepildini.

Eelnev kokkulepe

telefonidel 437 2001 või 517 8704

Kuhjaverre ootab teatrisõpru

Kuhjaverre Küla Selts on oma tegutsemise
esimesest aastast peale korraldanud oma
küla päevi,

Olustvere valla külade päeva, maakonna

külade ja seltside päevi.

Kuhjaverre suveüritus 2005 -

külateatrite päev

ISE TEHTUD - HÄSTI TEHTUD

toimub 20. augustil algusega kell 12

külamaja juures

Oodatud on kõik, kes ise näitlevad

või teiste mängu nautida tahavad.

Ei ole piiranguid zanri, kestvuse ega

esinejate arvu suhtes.

Omalt poolt pakume lõunasuppi.

Töötab puhvet.

Professionaalide abil seminar

“Teeme ise teatrit”.

Päeva lõpetab simman.

Publikule päevapilet 25 krooni.

Registreerumine ja täpsem info telefonidel

435 9393 (Tire talu),

5620 8466 (Urve), 5650 9311 (Romeo)

või e-postiga: tire@hotmail.ee

13. augustil ootab Paala Rahvamaja kõiki
huvilisi traditsioonilisele Pärnu päevale.

Täpsem info telefonidel:

437 9319 ja 5656 9676

Paala Rahvamaja ja külalapsed

tänavad

kiigemeister Leopold Viigandit

Männiku kaupluses (endine

leivatööstus) on müügil

SOODSAD LEEDU JALGRATTAD

Võimalik teha jalgrattahooldust

Samas müügi

kalastustarvikud

E-R 9-17.30, L 9-14

Telefon 433 4437

Kohvik “Arturi Juures”

võtab täiskohaga tööle

BAARIDAAM- ETTEKANDJA.

Info telefonidel 437 7336 ja 5623 6370

Õnnitleme lapse sünni puhul!

Ülle Letneril ja Jaanus Kipperil

sündis 25. juunil

tütar **MARLEEN** Kipper

Inna Umalal ja Aivar Kasel

sündis 30. juunil

tütar **KLAUDIA** Kask

Kristi Kasel

sündis 14. juulil

tütar **KARMEN**

Tiina ja Priit Soonetsil

sündis 23. juulil

poeg **KULDAR**

ÕNNITLEME SÜNNIPÄEVALAPSI!

SUURE-JAANI LINN		
ELLA TIRMANN	05.08.1921	84
MEERI JANNO	23.08.1921	84
LUDMILLA REIMANN	14.08.1923	82
ALEKSANDER LIHO	07.08.1924	81
LINDA TEESALU	01.08.1925	80
LILLI MÄGI	22.08.1925	80
HEINO AAVIK	18.08.1930	75
SELMA KÜTT	23.08.1930	75
HELJU VIIES	02.08.1940	65
ÜLO JÜRMAN	09.08.1945	60
TIIA VENDELIN	10.08.1945	60
RAIVO UDU	17.08.1945	60
LINDA KOHV	20.08.1950	55
ANNE RAID	27.08.1950	55
ÜLLE SAAR	04.08.1955	50

SUURE-JAANI VALD		
ANNA PALITS	25.08.1910	95
LIINA JÜRGEN	26.08.1917	88
ALEKSEI JOHANSON	21.08.1918	87
ERMILDA LINDER	28.08.1922	83
ERNA SILD	05.08.1922	83
ELLI-MARIE KOOLMAN	23.08.1923	82
HERMELINDE REESALU	19.08.1923	82
HELMMA TAMME	23.08.1924	81
META MARGUS	14.08.1924	81
ENDLA LINNAMÄGI	02.08.1924	81
HILJA KASE	13.08.1930	75
VIRVE TEDER	06.08.1930	75
ÜLO ARR	02.08.1930	75
VELLO-BERNHARD KARUSE		

	01.08.1930	75
HILLE VALDMAA	24.08.1940	65
TÖNIS LAINEVOOG	23.08.1940	65
ENDEL MÄNNIK	11.08.1940	65
SIRJE VELDEMANN	28.08.1950	55
OLEV HELEMETS	11.08.1950	55
RAIVO ROHTSALU	24.08.1955	50

OLUSTVERE VALD		
MARTA TÕNISSOO	17.08.1910	95
HELMU KOLK	01.08.1918	87
LINDA SUBI	18.08.1918	87
KARELL KALJUSTE	29.08.1918	87
LINDA KALJUSTE	31.08.1919	86
PAULINE JUK	17.08.1921	84
IDA ARUSTE	30.08.1923	82
ALMA SEPP	31.08.1930	75
JAAK JAANRE	28.08.1935	70
ELNO TEEARU	28.08.1940	65
VELLO MÄGI	04.08.1945	60
ELMAR KIVIPÕLD	07.08.1955	50
AUGUST JÜRISSE	15.08.1955	50
ENE REBAND	18.08.1955	50
ILMAR KASK	24.08.1955	50
VALVE SAAR	29.08.1955	50

Mälestame

KARL REESALU	17.07.1921-07.06.2005
ELISAVETA VAGA	07.01.1912-09.06.2005
LILLI ROOTS	06.12.1909-14.07.2005
SELMA PÕDER	30.05.1919-23.06.2005
LINDA VENTSEL	17.03.1912-25.06.2005
RAISSA HEIN	17.11.1912-26.07.2005

Reklaamkuulutuse
(kuni 250 tähemärki) hind:
ettevõtjal 150.- krooni,
eraisikul 15.- krooni.
Avaldame vaid reklaami, mille
eest on eelneva kuu viimaseks
tööpäevaks tasutud.
Toimetusel on õigus artiklite
teksti redigeerida lühendada.

Toimetaja
Leili Kuusk 522 1859
Lembitu pst 42, Suure-Jaani
tel 437 1145 (tööl)
leili@suure-jaani.ee
Toimetaja-abi fotograaf
Jaanus Siim
tel 437 2001, 517 8704
jaanus@suure-jaani.ee

Kontaktisikud:
Suure-Jaani Linnavalitsus
Aili Adamson tel 437 1145
faks 437 1271
suure-jaani@suure-jaani.ee
Suure-Jaani Vallavalitsus
Märt Perve tel 435 5431
faks 435 5439
mart@vald.s-jaani.ee

Olustvere Vallavalitsus
Silvi Raudmets tel 437 4266
faks 437 4389
Olustverevv@alex.vil.ee
Suure-Jaani Gümnaasium
Anneli Kundla
tel 504 1845
faks 437 2050
huvijuht@sjg.edu.ee

Küljendus
Külliky Lohu
5345 3423
kiky@s-jaani.ee

Trükk
OÜ Vali Press tel 775 2491
Pajusi mnt 22, Põltsamaa
vali@estpak.ee

LEOLE Kolme omavalitsuse infoleht
ilmub 1 kord kuus

e-post: leole@vald.s-jaani.ee

http://www.suure-jaani.ee/leole